

ПОГЛЯДИ СОФІЇ РУСОВОЇ НА ПРОБЛЕМУ НАСТУПНОСТІ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ТА МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Кошель Анна Павлівна

кандидат педагогічних наук,

старший викладач кафедри

дошкільної та початкової освіти

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

В Україні відбувається посилена робота, спрямована на оновлення змісту, форм і методів освіти та виховання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку, утвердження принципів гуманізації та демократизації освітнього процесу. Сучасне бачення проблеми наступності має спрямуватись на створення умов для реалізації в освітньому процесі закладів дошкільної освіти й школи єдиної, динамічної, перспективної системи виховання й навчання в продовженні вчителями того фізичного, психічного, соціального, мовленнєвого розвитку дитини, який забезпечують вихователі дітей дошкільного віку.

Спадщина педагогів минулого є невичерпним джерелом сучасних змін, які можуть сприяти розвитку освіти. Дослідження педагогів кінця XIX – початку XX століття є важливим у контексті соціально-економічної трансформації часу і може бути використаний як оновлений спосіб вирішення проблеми наступності освіти дітей дошкільного віку та молодшого шкільного віку. Аналіз цих робіт дозволив відокремити ідеї від педагогів щодо проблеми безперервної освіти дитячих садків та молодшого шкільного віку.

Софія Русова в статті «Дитячий сад на національній ґрунті» демонструє необхідність уніфікації життя, виховання і зміненого змісту, а також необхідності дошкільних навчальних закладів. Освіту педагог визнає загальнолюдською цінністю.

Софія Русова активно пропагувала форму школи з дитячим садом, яким за своєю природою користувалися діти. Акцент на центральному методі -

аматорські експерименти, згадана вище робота «Ідеологічна основа школи» вимагає від авторів живопису, скульптури та ручної праці консолідації та узагальнення набутих в гуманітарних науках дітей. Використання таких робіт в саду, природі або виробництві, яке також характеризує дитячий садок, а не школи, стало лабораторією, яка вчить дітей придбати знання і природні науки про життя. Враховуючи, що проблеми сучасних шкіл ще далекі від життя та роботи, викладач висловив ідею створення нового навчального закладу. Функція школи (інтернату) повинна бути пов'язана з природним і соціальним середовищем. Це експериментальна платформа для освоєння принципів, методів і методів нової української школи [4].

Ідеї актуалізації трудового виховання, інтеграції ідей дошкільного виховання до початкової школи становили значний інтерес як для теорії так і для практики шкільництва. Становлення і розвиток суспільного дошкільного виховання і початкової школи ґрунтувалися насамперед на ідеях наступності в трудовому вихованні.

У праці «Дошкільне виховання» педагог відзначала затребуваність нової школи щодо актуалізації виховання дитини від моменту народження. Педагог стверджувала, що сформувані здоров'я, характер, навички в дитини значно легше аніж перевиховувати негативні її якості. Актуалізуючи ідею суспільного виховання і навчання автор цієї праці стверджувала, що надзвичайно важлива складова виховання, а саме – материнська любов, має йти в тісному зв'язку з педагогічно-доцільно організованою діяльністю дитини. У цій справі допомагатиме розвинена мережа дошкільних, шкільних з та позашкільних закладів, що будуть поступово формувати майбутнього громадянина, здатного до життя і праці в суспільстві.

Продовжує Софія Федорівна думку про зв'язок перших дитячих організацій з середовищем у якому дитина народилася і зростає. Спільна робота має забезпечити органічний зв'язок потреб народу з результатами освіти в контексті поєднання навчання з життям у взаємозв'язках: родина - дитячий садок - початкова школа. Освітнє середовище має бути знайомим і зрозумілим

дитині, яка виконуючи різноманітні завдання буде розвивати свої фізичні і духовні сили, самостійно здобуваючи знання, що потрібні їй для подальшого дорослого життя. В такій організації освітнього процесу Софія Русова бачила розбудову всіх ланок освіти на принципах самостійної активності, творчості в праці, гуманізації освіти.

Розвиток ідеї підготовки дитини до подальшого суспільного трудового життя простежується в поглядах на організацію трудового виховання дітей дошкільного та молодшого шкільного життя. Педагог підтримувала існуючу на той час тенденцію впровадження трудового навчання і виховання в освіті, але водночас критикувала практику реалізації означеної ідеї. Вона піднімала питання про запровадження трудового принципу в навчанні та вихованні дітей задля формування самостійної незалежної людини, що в кожному осередку може знайти своє місце. Працю Софія Федорівна розглядала не як дитячу трудову діяльність, а як метод за допомогою якого дитина кожне засвоєне знання буде підкріплювати власною рукою. Характеризуючи практику виховання того періоду педагог називає його «ремеслом», що перетворює дитячий садок чи початкову школу на трудову організацію де результатом є не розвиток самостійної творчості дитини, а вироби виготовлені дитячою рукою. Наступність у вихованні і навчанні дітей дошкільного та молодшого шкільного віку Софія Русова визначає і у єдності вимог до організації праці дітей в дитячих садках та початковій школі. Заслуговує на увагу узагальнення Софії Русової, а саме: праця є активність; праця має викликати свідому зацікавленість дітей; праця має реальні наслідки; праця є засобом фізичного розвитку; праця має бути посилення для виконання кожною дитиною; педагогічний супровід дитячої праці має базуватися на індивідуальному підході; праця має бути різноманітною. Такі вимоги мають стати основою в організації освітнього процесу на трудовому принципі та принципі наступності. Вона засуджувала шаблонну, примусову працю вказуючи на пріоритетність розвитку особистості як творчого, свідомого робітника громадянина, що цінує власну працю і працю інших людей, бачить значущість праці для розвитку суспільства [3].

У праці «Нова школа» Софія Русова привертає увагу до потреб суспільства, щодо освіти дітей. Авторка наведеної вище праці звертається до проблеми невідповідності очікувань батьків від навчання їх дітей у школі і реального стану підготовленості дітей до подальшого життя. Відтак недовіра суспільства до сучасної школи покладає на неї завдання винайдення шляху утвердження її в суспільстві як інституції розвитку особистості для ефективної суспільно-корисної праці. Таку функцію, на думку педагога, школа зможе виконувати тільки тоді коли за мету вона візьме пробудження самостійних творчих сил дитини. Роль вихователя і вчителя має полягати у розширенні свідомості дитини, урізноманітненні її діяльності, з метою надання можливості найефективніше застосувати свої знання для вирішення життєвих ситуацій. Реалізацію наступності у вихованні дітей дошкільного та молодшого шкільного віку прослідковуємо і в поглядах Софії Русової щодо змісту освіти у новій школі. Реалізація нових підходів педагога щодо дошкільного виховання у взаємозв'язку з розвитком початкової школи простежується в запропонованій нею структурі предметів для початкової школи: Закон Божий; рідна мова; арифметика; природознавство; географія; історія; ручна праця (малювання, ліплення, різьба по дереву); спів; фізичне виховання (рухливі ігри та гімнастичні вправи) [5].

Поєднання змісту дошкільної та початкової освіти Софія Русова визначає головним завданням розвитку національної школи України. Початкове навчання, що здійснюється в нерозривному зв'язку дитячого садку і початкової школи, має на меті, за твердженням педагога, пробудження цікавості до оточуючої дійсності та надання первинних знань про способи її перетворення. Вміння дитини, здобуті в дитячому садку: праця з олівцем, ножицями, глиною, папером мають стати ґрунтом для подальшої ширшої освіти, яку має давати школа. Можливість реалізації цих ідей Софія Русова бачила у впровадженні комплексного підходу в поєднанні з трудовим принципом. Вивчення одного явища в різних способах діяльності дозволять сформувати живе, природне ставлення дитини до засвоєного знання. Цим педагог заперечує думку про

поверховість та несистематичність роботи по дитячих садках, що існувала в поглядах деяких науковців того часу [1].

Софія Русова одна з небагатьох науковців періоду кінця ХІХ - початку ХХ століття, чий продуктивні ідеї щодо розвитку освіти України пройшли випробування крізь різні етапи суспільних і державних перетворень. Свідченням цього слугують її праці опубліковані в різні часи і в різних місцях України та поза її межами: «...Головне – викликати активність дитини, перемогти інертність її духовних сил. Все навчання має викликати власне зусилля дитини, щоб осягнути можливу мету. Навчання може дуже добре причинитися до вироблення характеру, розвиваючи увагу, розум, викликаючи постійно власну ініціативу, даючи дитині праці цікаві для неї, які одночасно вимагають від дитини самостійної активності...» [6, с.224].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Русова С. В дитячому садку / Софія Русова. - Полтава, 1919, 20 с.
2. Русова С. Дитячий сад на національній ґрунті / Софія Русова // Світло. - 1910. - №3. – С.44-54.
3. Русова С. Дошкільне виховання / Софія Русова. – Українське видавництво в Катеринославі, 1918.
4. Русова С. Ідейні підвалини школи / Софія Русова // Світло. - 1913. - Кн. 5. - С.33-39.
5. Русова С. Нова школа / Софія Русова. – К. Українська школа. – 1917.
6. Русова С. Теорія і практика дошкільного виховання / Софія Русова // Маловідомі першоджерела української педагогіки (друга половина ХІХ-ХХ ст.) : хрестоматія / [упоряд.: Л. Д. Березівська та ін. ; наук. ред. О. В. Сухомлинська; попереднє слово Ольга Сухомлинська]. – К. : Наук. світ, 2003. – С. 224.